

Asia: VN/20785/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024-2027 ja siihen liittyviksi laeiksi sekä lapsilisälain 7 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen velalliset ry

- velallisten edunvalvonta -

toimisto@suomenvelalliset.fi

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024-2027 ja siihen liittyviksi laeiksi sekä lapsilisälain 7 §:n muuttamisesta

VN/20785/2023

Suomen velalliset ry on vuonna 2017 perustettu valtakunnallinen velallisten edunvalvontaa harjoittava yhdistys. Yhdistys toteuttaa tarkoitustaan ensisijaisesti antamalla talous- ja velkaneuvontaa vertaistukiryhmässä. Velallisten edunvalvontaa edistetään muun muassa seuraamalla yhteiskunnallista päätöksentekoa, lainsäädännön kehittämistä ja toimeenpanoa sekä antamalla lausuntoja velallisten asioita koskeviin lakiesityksiin, mietintöihin ja viranomaisiin.

Suomen velalliset ry kiittää mahdollisuudesta lausua tässä yhdistyksen jäseniä koskevassa asiassa.

--

Suomen velalliset ry on tutustunut hallituksen esitykseen jäsenistönsä eli velallisten näkökulmasta.

SOSTEn laskelmat osoittavat, että sosiaaliturvaan kohdistuvien leikkausten ja indeksijäädytysten kumuloituvat vaikutukset ihmisille ovat suuria ja lisäävät köyhyyttä. SOSTEn laskelman mukaan ensi vuonna pienituloisten määrä kasvaa noin 40 000 henkilöllä, joista 12 700 on lapsia. Samalla lisääntyy myös toimeentulotuen saajien määrä noin 47 000:lla. Yhdistys katsoo, että luku on liian alhainen.

Esitykseen kirjatut muutokset vähentävät etuuksia saavien kotitalouksien käytettävissä olevia tuloja ja siten myös ostovoimaa. Samaan aikaan hallitus on toisella esityksellään leikkaamassa myös asumistukea, vaikka asumisen kulut ovat nousussa ja kulutustuotteiden kustannukset jatkavat kohoamista sekä ulottamassa suuren osan sosiaalituista ulosoton piiriin.

Etuuksien sitominen indeksiin perustuu paitsi ostovoiman turvaamiseen myös velallisen ja hänen perheensä toimeentulon turvaamiseen.

ULOSOTOSSA OLEVAN VELALLISEN TILANNE

Lähiaikoina lausuttavana on ollut useita samaan aihekokonaisuuteen kohdistuvia esityksiä, jotka kohdistuvat pienipalkkaisen tai sosiaaliturvan varassa elävien ihmisten, jollaisia suuri osa velallista kuuluu, toimeentuloon. Siten sosiaaliturvaan kohdistuvien muutosten kokonaisvaikutusten arviointi erityisen vaikeaa eikä hallitus ole teettänyt minkäänlaista vaikutus- tai rinnakkaisarviointia.

Pienituloiset tai tulottomat velalliset ovat erityisen haavoittuvassa asemassa tilanteessa, koska lisäksi hallitus on antanut esityksen ulosottokelpoisuden ulottamiseksi sosiaaliturvaan.

Esitetyt muutokset lisäävät mukaan ulosmittauskelpoisten etuuksien määrää ja tuovat uusia etuudensaajia ulosmittauksen piiriin. Esimerkiksi toimeentulotukea, asumistukea ja lapsilisiä ei nykyisin ulosmitata. Sen sijaan työeläke, sairauspäiväraha, äitiysraha ja ansiosidonnainen työttömyyspäiväraha ovat ulosmitattavaa tuloa siinä missä palkkatulotkin.

On huomattava, että ulosoton suojaisuus on vuonna 2023 kalenterikuukauden aikana: velallinen yksin, ilman elatuksen varassa olevia henkilöitä: 922,50 euroa. Velallisen lisäksi yksi elatuksen varassa oleva henkilö 1192,20 euroa, velallinen ja kaksi elatuksen varassa olevaa henkilöä 1461,90 euroa.

Oikeusministeriö tarkistaa asetuksella vuosittain ulosottokaassa (705/2007) säädetyn ulosotossa sovellettavan velallisen suojaosuuden määrän sekä yksityishenkilön velkajärjestelystä annetussa laissa (57/1993) tarkoitettujen velallisen välttämättömien elinkustannusten määrän ja lisäsuoritusvelvollisuuden perusteena olevan rahamäärän siten kuin KE-indeksilaissa säädetään.

Jos velallisen tai perheenjäsenen tulot ovat ulosoton kohteena, tuloista huomioidaan vain ulosoton jälkeinen osuus. Ulosottomiehen vahvistaman maksusuunnitelman mukainen maksu vähennetään myös huomioon otettavista tuloista.

Työryhmän esityksen mukaan jatkossa ulosmittauksen ulkopuolelle jäisivät vain ne etuudet, jotka on myönnetty tiettyyn tarkoitukseen, kuten esimerkiksi asumistuki ja toimeentulotuki. Muut etuudet olisivat ulosmitattavia sen perusteella, ylittääkö etuuden määrä velalliselle jätettävän suojaosuuden määrän.

Sosiaaliturvaetuslajien vaikutusta ulosmitattavuuteen ehdotetaan vähennettäväksi siten, että ulosmittauskiellosta säädettäisiin vain niiden etuuksien osalta, jotka on myönnetty eläke- tai sosiaalilainsäädännön nojalla määrättyyn tarkoitukseen. Muiden etuuksien ulosmitattavuus määräytyisi ainoastaan sillä perusteella, ylittääkö etuuden määrä suojaosuuden määrän.

ESITETYN INDEKSI-MUUTOKSEN VAIKUTUKSIA

Esityksessä ehdotettu

- kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024-2027 sosiaaliturvaetuuksiin yhdistettynä
- esitykseen ulosmittauksen laajentamiseen koskemaan suurta määrää erilaisia sosiaaliturvan muotoja sekä
- esitykseen toimeentulolakiin tehtävistä supistuksista

vaikuttaisi merkittävästi velallisen ja hänen perheensä toimeentuloon ja lisäksi epävarmuutta elämään.

Esitetty indeksikokotuksen leikkaus koskisi laajasti eri etuuksia, muun muassa vähimmäismääräisiä sairauspäivärahoja, kuntoutusrahaa, työttömän perusturvaa, yleistä asumistukea, eläkkeensaajan asumistukea sekä opintoetuuksia – sen lisäksi että ne toisen esityksen mukaan altistuisivat ulosmittauksen kohteiksi.

Köyhyyden lisääntyminen edistäisi mm velallisen tulopohjan murentumista, lisävelkaantumisen kasvua, vuokrien maksun vaarantumista, ruoka-, lääke- ja tervyskustannusten vaarantumista jne.

Ulosottovelallisten korot ym kasvavat kohtuuttomuuksiin tilanteessa, jossa maksuvara leikkausten ja ulosoton lisääntymisen vuoksi vähenee.

Muutokset koskevat lähinnä pienituloisilla velallisilla mm. ansiopäivärahaa, vuorottelukorvausta ja liikkuvuusavustusta. Yleisen taloustilanteen heikkenemisestä johtuvat tulevat irtisanomiset ja odotettava työttömyys vaikuttavat myös laajalti velallisen elämään. Ensi vuodeksi esitetään myös työttömyysturvan muutoksia, joilla on työttömyysturvaa heikentävä vaikutus kuten ansiopäivärahan porrastus, työssäoloehdon pidennys sekä työttömyysturvan suojaosan ja lapsikorotusten poisto.

Useat vähätuloiset velalliset, joiden tuloista osa koostuu pienestä palkasta sekä sosiaaliturvasta, tulisivat hallituksen esitysten perusteella siis monen erillisen leikkauksen kohteiksi. Yhdistys katsoo, että erityisesti määräaikaisissa, lyhytaikaisissa ja osa-aikaisissa työsuhteissa työskentelevien tilanne merkittävästi heikkenee.

VAIKUTUSARVIOINTIEN PUUTTEESTA

Koska monista nyt kiireellä tehdyistä hallituksen ja työryhmien esityksistä puuttuvat kokonaan vaikutus- ja rinnakkaisarviointit, lausunnonantaja voi vain oman viiteryhmänsä sisällä tehdä näitä valtiovallalle kuuluvia arviointeja puutteellisten tietojen perusteella eikä pysty riittävän perusteellisesti ottamaan huomioon eri esitysten kumulatiivisia vaikutuksia.

Kun lähiviikkoina on ollut lausuttavana useita samaan aihekokonaisuuteen kohdistuvia esityksiä, on sosiaaliturvaan kohdistuvien muutosten kokonaisvaikutusten arviointi velallisten elämän ja tulevaisuuden kohdalla erityisen vaikeaa. Velallisten asema on jo alun alkaenkin monisyinen ja elämä useiden lakien määrittämä ja rajoittama. Kun velallisen viimesijainen perusturva romutetaan, veloista selviytyminen ei enää ole mahdollista. Samalla altistetaan velallinen stressin kasvamiselle ja mielenterveyden ongelmille.

Vaikka indeksikorotusten jäädyttäminen säästänee valtion kustannuksia, se aiheuttaa haavoittuvassa asemassa oleville ylivelkaantumista, epävarmuutta, epäoikeudenmukaisuuden tunnetta ja ahdistusta – eli lisää valtion kustannuksia mielenterveyden, fyysisen terveyden jne kustannuksina, jotka voivat olla suuremmat kuin ajateltu säästö.

Liian nopean lausunto- ja lainsäätämistahdin lisäksi yhdistys katsoo, että esitys toteutetaan taloudellisesti väärään aikaan. Indeksien jäädyttäminen kolmeksi vuodeksi ei ole perusteltua taloudellisesti epävakaa tilanteessa, jossa elinkustannukset ja sairastamisen kustannukset sekä työttömyyden uhka voivat nousta ennakoimattomasti.

Suomen velalliset ry paheksuu myös liian lyhyttä lausuntoaikaa. Yhdistyksen käsitysten mukaan budjetin valmistelu-aika ei ole pätevä syy poiketa tavanomaisesta kuuden viikon lausuntoaikasta.

Niinikään yhdistys paheksuu vaikutusarvioiden sekä vaihtoehtoisten ratkaisujen puutetta. On huomattava, että näillä on kasautuvaa ja pitkäaikaista vaikutusta. Kun uudistuksia tehdään liian nopealla aikataululla, huolellinen kokonaisvaikutusten arviointi jää tekemättä.

Suomen velalliset ry ei siis voi kannattaa hallituksen esitystä vaan katsoo, että esitys on annettu lausuttavaksi huonosti ja hätäisesti valmisteltuna sekä ilman kunnollista vaikutusarviointia.

Vantaalla, 23. syyskuuta 2023

Suomen velalliset ry

Jari Kaikkonen
puheenjohtaja

Mirja Wasenius
sihteeri

Wasenius Mirja
Suomen velalliset ry